

ПАРТИКУЛЯРНЕ ПРАВО УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО- КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

о. ліц. Олександр Левицький
Івано-Франківська теологічна академія

Львівський синод 1891 року – один із основних елементів Партикулярного права УГКЦ

1. Предсинодальний період

Папа Пій IX підтвердив на Галицькому митрополічному престолі Йосифа Сембратовича, який у 1878 році попросив собі помічника в особі свого братанича Сильвестра Сембратовича. У 1882 р. Й. Сембратович зрікається від управи митрополією, якою керував протягом наступних трьох років єпископ-помічник С. Сембратович. Лише 26 березня 1885 року він отримав номінацію на митрополита і управляв митрополією до 1898 року. Часи його митрополитування були тяжкі як для Церкви, так і для народу. С. Сембратович змушений був вести нерівну боротьбу з усім лихом своєї доби, виступаючи проти москвофільства, поборюючи атеїзм та закріплюючи католицьку віру візитаціями, проповідями, прощами, богослуженнями та католицькими академіями [6, 320-331]. Розуміючи небезпеку т. зв. «москвофільства» для Галичини, С. Сембратович активно включився у громадську діяльність. Він всіляко сприяв українському національному рухові [9, 104]. Окрему увагу приділяв вихованню молодого духовенства. Стараннями митрополита 1885 р. засновано нову, третю Галицьку Єпархію – Станіславівську, першим єпископом якої став Юліан Пелеш, а також у 1895 р. в Римі – Українську Колегію для виховання молодого кліру [6, 331]. Найважливішою подією в період його митрополитування був Львівський синод 1891 р. [10, 289] за участю трьох владик – С. Сембратовича, Ю. Пелеша, Ю. Куїловського та співучастю представників духовенства з дорадчим голосом [9, 104].

З відомих і невідомих нам причин та обставин Українська Церква довгий час не мала своїх провінційних синодів для спільного вирішення

церковних справ. Останній з них відбувся 1720 р. в Замості. Він розв'язав деякі справи Церкви та став основою українського церковного права і нормою церковного правопорядку [3, 245]. Згодом визріло багато справ, передусім обрядових, які зупиняли працю і розвиток Церкви, а тому вже попередник С. Сембратовича Й. Сембратович думав про синод [10, 289]. Також Українська Церква готувала новий синод ще у 1765 р., який, однак, не відбувся через втручання польської влади в ці чисто церковні справи. Думка про синод виникла під час довгого митрополитування М. Левицького, який спільно з Перемильським єпископом Яхимовичем планував відкриття синоду у 1853 р. Однак знову стали на перешкоді несприятливі обставини: Гайдамаччина, поділ Київської митрополії, відхід Галичини під Австрійське зверхництво, ліквідація Католицької Церкви в Україні та Білорусі за часів царя Миколи I та возз'єднання з православ'ям у 1839 р., «весна народів» і народні рухи в Австрії. Усі ці зовнішні чинники, а також внутрішні суперечки за календар, азбуку, поширення москвофільства в Галичині та Закарпатті перешкождали скликанню так необхідного Помісного синоду [3, 245]. Церква в той час багато терпіла через брак спільного обговорення та вирішення незгод, суперечок і всякого роду непорозумінь. Синоди стали рідкістю через політичні та релігійні обставини, які ставали перешкодою для скликання усіх архієреїв та ієреїв.

Щойно після заснування Станиславівської єпархії (1885) митрополит С. Сембратович порушує справу скликання Помісного синоду з уваги на віддаленій час Замойського синоду, нові обставини, потреби Церкви та наявність третьої єпархії в Галичині, а також спільне бажання українських єпископів.

Другого травня 1888 р. кардинал-префект Поширення Віри відповів митрополитові, що Конгрегація та кардинали схвалили одностайно єпископів про потребу скликати синод. У лютому 1891 р. схема синоду була вислана до Риму. Тим часом у Львові відбувались підготовчі передсинодальні засідання, які закінчились у червні. Першого липня митрополит проголосив синод на дні від 27 вересня до 13 жовтня 1891 року, видавши 27 липня відповідний едикт [3, 246-247].

Як бачимо, митрополит доклав багато зусиль, щоб здійснити те, що не вдалося зробити його попередникам.

Митрополит Сильвестр — один із наших великих митрополитів, що відзначався небуденними чеснотами, непересічними інтелектуальними даруваннями, всі студії закінчував з відзнакою, був великим богословом-догматистом і добре володів пером [7, 212]. У 1895 р. папа Лев XIII

16 іменував С. Сембратовича кардиналом (це був третій кардинал у нашій Церкві після Ізидора та М. Левицького) [8, 126].

Таким чином, митрополит С. Сембратович, подібно як і Й. В. Рутський та Л. Кішка, довершив найважливішу справу скликання III Помісного синоду, рішення якого збагатили і розвинули законодавство Української Церкви та чітко окреслили координати для його подальшого розвитку.

2. Хід та рішення синоду

У 1891 р. у Львові відбувся Помісний синод з участю представників мирян [19, 126], на якому було впорядковано справи нашого обряду [8, 126].

Ще за митрополита Яхимовича (1860-1863) розпочинається рух за очищення нашого обряду в Галичині від латинських практик, що й хотів довершити сам Яхимович на провінційному синоді, приготовленому на 1863 р., однак цього синоду він не діждався [10, 286].

Слід сказати, що, як і попередні синоди відбувалися з дозволу і благословення Папи, так і в кінці XIX ст. Галицька митрополія просила згоди Апостольського Престолу на скликання синоду та вказувала на перешкоду, яка унеможлиблювала його зібрання ще від 1720 р., представляючи причину теперішнього скликання такого синоду, а саме: різноманітність у святих обрядах. Лист про дозвіл скликати і відбутися синод датований 5 грудня 1888 р. у Львові.

10 серпня 1891 року Папа дав дозвіл і благословення на зібрання синоду Української Церкви та делегував на синод Апостольського відпоручника Августина Часку, архієпископа Ляриського. Потім митрополит С. Сембратович оповістив єпископів, священство та монашество про скликання провінційного синоду, який мав би відбутися у вересні 1891 року. Митрополит просив молитися за успішне проходження синоду [3, 5-9].

У синоді брало участь 160 синодальних отців під керівництвом трьох Єпископів – митрополита С. Сембратовича, Перемиського Єпископа Ю. Пелеша та Станіславівського Ю. Сас-Куїловського [6, 332]. Рішення синоду охоплювало 15 титулів:

Титул I. Про Католицьку віру;

Титул II. Про Тайни та їх уділення;

Титул III. Про посвячення і благословення;

Титул IV. Про прилюдне почитання Бога;

Титул V. Про Божественну Літургію;

Титул VI. Про храмові будівлі, посвячені для служби Богові;

Титул VII. Про церковну ієрархію;

Титул VIII. Про духовні семінарії;

Титул IX. Про священиків;

Титул X. Про монахів;

Титул XI. Про пости;

Титул XII. Про відправи за померлих;

Титул XIII. Про церковні суди;

Титул XIV. Про синоди;

Титул XV. Про маєтки (добра) церковні [2, 267].

Перше загальне зібрання розпочалося 24 вересня в каплиці митрополичої Палати. Митрополит відслужив Літургію, звернувшись з короткою промовою про ціль зібрання та користь синоду. Апостольський делегат закликав усіх скласти обіцянку зберігати таємницю. Були вибрані судді, промотори синоду, секретарі, нотарі, богослови, каноністи. Призначено також три комісії для обговорення декретів. Синодальні отці, в свою чергу, склали апостольському делегатові свої грамоти про присутність на синоді. Прочитано декрети на вирішення 1-го засідання, які перед тим за згодою і радою Єпископів були укладені. Декрети такі:

I. Декрет про відкриття синоду;

II. Декрет про сповідання віри, який усі мають скласти;

III. Декрет про спосіб життя під час синоду;

IV. Декрет про непорушність прав людини;

V. Декрет про те, що не слід залишати синод.

Перше засідання відбулося 27 вересня після відправи Служби Божої у катедральному соборі св. Юра. Прочитано бреве, в якому папою Левом XIII проголошено Августина Часку апостольським делегатом для скликання і відбуття провінційного синоду у Львові. Апостольський делегат в промові висловив надію на поживалений розвиток нашої Церкви після рішень і постанов цього синоду. Оголошено декрет про відкриття синоду та декрет про сповідання віри. С. Сембратович склав визнання віри. Після митрополита визнання віри склали єпископи, священики та представник Ставропігійського Інституту. За згодою Єпископів було прочитано і приєднано до синодальних актів такі декрети:

I. Декрет про спосіб життя на синоді;

II. Декрет про непорушність прав;

III. Декрет про те, щоб не залишати синод до його завершення.

Друге загальне зібрання відбулося під головуванням А. Часки в церкві семінарії 29 вересня 1891 року. Митрополит звернувся до синоду

18 з промовою, вказавши на користь синодів для Церкви і спосіб проведення нарад. На цьому зібранні були подані для обговорення в комісіях титули та глави:

Титул I. Про віру:

- Гл. 1. Про визнання віри;
- Гл. 2. Про Католицьку віру;
- Гл. 3. Про релігійну індиферентність;
- Гл. 4. Про взаємини з єретиками та схизматиками;
- Гл. 5. Про цензуру книг;
- Гл. 6. Про масонів та інші секти;
- Гл. 7. Про проповідування Божого слова;
- Гл. 8. Про катехизм.

Титул II. Про тайни:

- Гл. 1. Про Хрещення;
- Гл. 2. Про Миропомазання;
- Гл. 3. Про Євхаристію;
- Гл. 4. Про Покаяння;
- Гл. 5. Про Єлеопомазання;
- Гл. 6. Про Священство;
- Гл. 7. Про Подружжя.

Титул IV. Про прилюдне почитання Бога:

- Гл. 1. Про жертву Літургії;
- Гл. 2. Про намірення та пожертви для Служб Божих;
- Гл. 3. Про церковне правило та інші богослуження;
- Гл. 4. Про відправу богослужень;
- Гл. 5. Про церковний спів;
- Гл. 6. Про свята;
- Гл. 7. Про почитання святих;
- Гл. 8. Про святі процесії (походи);
- Гл. 9. Про приватне почитання Бога.

Титул VI. Про церкви:

- Гл. 1. Про будову церкви;
- Гл. 2. Про внутрішній устрій церкви;
- Гл. 3. Про церковний посуд;
- Гл. 4. Про колір церковних риз;

Титул VII. Про церковну ієрархію:

- Гл. 1. Про Папу Римського;
- Гл. 2. Про митрополита;

- Гл. 3. Про єпископів;
- Гл. 4. Про капітули;
- Гл. 5. Про деканів;
- Гл. 6. Про парохів;
- Гл. 7. Про сотрудників.

Кожен з присутніх міг висловити свою думку щодо цих титулів.

Після детального опрацювання всіх пунктів присутні погодилися з викладеною наукою. А. Часка, порадившись з єпископами, наказав, щоб ці постанови були проголошені під час II засідання.

II засідання відбулося 1 жовтня. Проголошено наступні декрети: Титул I. Про віру; Титул II. Про Тайни; Титул IV. Про прилюдне почитання Бога; Титул VI. Про церкви; Титул VII. Про церковну ієрархію.

За згодою єпископів постанови помістили до актів синоду [2, 46-65]. На третьому загальному зібранні подано для обговорення в комісіях такі титули:

- Титул III. Про посвячення і благословення;
- Титул IX. Про священників Нового Завіту;
- Титул X. Про монахів;
- Титул XI. Про пости;
- Титул XII. Про моління за померлих;
- Гл. Про відправу Служби Божої; Гл. Про студії.

Остаточні рішення щодо цих титулів мали бути проголошені на третьому засіданні. 4 жовтня зібралися усі синодальні отці в митрополичій церкві на третє засідання. Єпископами були схвалені титули третього зібрання та вписані в акти синоду.

На четвертому загальному зібранні під головуванням митрополита та за згодою апостольського делегата (який був відсутнім) було обговорено такі титули:

- Титул VIII. Про семінарії;
- Титул XIV. Про синоди.

Також розглядалося питання про скорочення молитвослова [2, 66-68]. Після Божественної Літургії отці синоду зібралися в митрополичій церкві на четверте засідання. Ухвалено решту синодальних рішень:

- Титул VIII. Про семінарії;
- Гл. Про малі семінарії;
- Гл. Про великі семінарії;
- Титул XIII. Про церковні суди;
- Титул XIV. Про синоди;

Титул XV. Про церковне майно.

Усі без винятку учасники синоду підписали прийняті декрети. Після цього прочитали декрет про найближчий помісний синод, який мав відбутися у 1896 р. За згодою митрополита і єпископів апостольський делегат А. Часка постановив видати декрет про завершення синоду. У промові до учасників він висловив сповнену оптимізму радість з приводу завершення синоду, а також надію, що після папського затвердження постанов єпископи докладуть максимум зусиль, щоб втілити у життя прийняті рішення. На закінчення III Помісного синоду у Львові (1891) С. Сембратович підтвердив щиро відданість Української Церкви Апостольському престолові подякою і молитвами.

З вищенаведеного бачимо, що митрополитом, єпископами та священниками були прийняті рішення, відповідні до вимог часу, в яких вони намагалися виявити турботу і любов до Української Церкви та народу.

У титулі *«Про Католицьку віру»* поручалося церковним людям складати сповідання віри, укладене папою Урбаном VIII [2, 69-73]. Синод також прийняв постанови I Ватиканського Собору 1870 р., зокрема догму про непомильність Папи у справах віри і моралі [1, 23] та догматичне навчання папи Пія IX про Непорочне Зачаття Богородиці, проголошене 8 грудня 1854 р. Слід наголосити, що рішення Папи повністю визначається синодом і відкидається все, що засуджено в промовах чи посланнях Римських Архієреїв. Синод підтверджує навчання Замойського синоду.

Львівський синод забороняє стосунки з єретиками та схизматиками, щоб не утверджувати їх у лженауці. Однак не забороняє дружніх взаємин з людьми, які не виступають вороже проти Христової Церкви. Також пригадує парохам, щоб старалися запобігати небезпеці втрати віри своїх вірних, забороняючи читати єретичні книги. Відновляючи рішення Замойського синоду про заборонені книги, Львівський синод наказує користуватися церковними книгами, які були видані з дозволу єпископа. Без попереднього схвалення церковної влади богословські книги заборонено видавати або читати.

Синод певною мірою засуджує різного роду секти, які виступають проти Католицької Церкви.

Проповідь Слова Божого синод визнає одним з найважливіших обов'язків душпастирів, тому наказує щонеділі і в празники проповідувати до народу. Предметом проповідей найперше мають бути правди догматичні, моральні, літургійні, а також євангелії рядових неділей або празників [2, 74-86]. До проповідування євангелії зобов'язані єпископи і священники,

а ті, хто занедбує цей обов'язок, підлягають покаранню [7, 320]. Крім цього, парохам належить навчати не лише словом, але прикладом. Синод зобов'язує викладати основи християнської віри у церквах та школах, а також пригадує батькам про обов'язок поручати дітям вивчення катехизму. Радить парохам не обмежуватися навчанням катехизму, але нехай подають біблійні розповіді, пов'язані з догмами віри та звичаями, а під час Чотиридесятниці нехай готують молодь і дітей до прийняття св. Тайн.

Титул II. Про святі Тайни та їх уділення

Навчаючи про св. Тайни, Львівський синод зберігає без змін рішення Замойського синоду [2, 88-91] та приписи Декрету «Конкордія» Конгрегації Поширення Віри, проголошеного 5 жовтня 1863 р. Поручає митрополитові видати новий требник з виправленнями стосовно уділення св. Тайн [1, 338], на основі якого всі священники нашого обряду будуть дотримуватися єдиного зразка в уділюванні св. Тайн.

Св. Тайна Хрещення

Синод наказує священникам якнайшвидше уділяти цю святую Тайну, звичайно, у церкві. Взимку дозволяє уділяти її в приватних домах. Щодо способу хрещення, то затверджено хрестити через потрійне поливання водою. Св. Тайну слід уділяти з усіма церемоніями, записаними в уставі, які можуть бути опущені в крайній необхідності.

До завдань пароха належить учити кумів їх обов'язкам. Саме вони повинні влити в душі дітей засади віри і добрі звичаї, якщо б їх родичі через важливі причини не могли цього зробити або занедбали.

Св. Тайна Миропомазання

Священик повинен старатися протягом одного місяця після посвячення нового мира у Великий Четвер отримати нове миро. Цей обов'язок покладений на деканів, які повинні забезпечити потрібною кількістю мира своїх священників. Синод для одноманітності уділення св. Тайн подає текст і устав, який мав би стати взірцем для видання нового требника.

Св. Тайна Євхаристії

Освячення дарів відбувається на слова «...це є Тіло мое..., це є Кров моя...», а не на слова, якими призивають Святого Духа, як це неправильно подають деякі катехизми. Синод також пригадує навчання св. Отців про цю правду [2, 91-94].

Замойський синод дозволяє священникам відвідувати хворих зі св. Тайнами таємно, без священничих риз. Львівський синод, натомість, каже робити це явно, одягаючи епітрахиль і фелон. Синод забороняє доливати звичайного вина до св. Тайн безпосередньо перед Св. Причастям (інколи

22 це робили для того, щоб краще розділити освячений Хліб для великої кількості вірних). Якщо св. Тайн не вистачає, слід причащати тими, які зберігаються в пушці для хворих. Через велику кількість каяників синод збільшує термін пасхального Причастя, починаючи від першого дня Чотирнадцятниці до Вознесіння. Вірні повинні приймати пасхальне Причастя у власних парафіях від своїх парохів або за їх дозволом у іншій церкві. Якщо б парох дізнався про занедбання пасхального Причастя своїми вірними, то після заохочень та пояснень змушені попередити про кару відлучення. Про таких людей священник повинен повідомляти Ординарія, який накладатиме кару відлучення, постановлену ще Замоїським синодом [2, 95-96].

Св. Тайна Покаяння

Згадуючи повчання Замоїського синоду, душпастирі повинні заохочувати до частого приймання цієї Тайни: «принаймні три рази на рік» [11, 76].

Що стосується річної сповіді перед власним парохом, то синод дозволяє відбувати її у іншого священника, а св. Причастя – перед власним парохом або перед іншим, однак з дозволу власного пароха. Відповідно до терміну пасхального Причастя річна сповідь повинна відбуватись у цей період. Синод наказує душпастирям пояснити християнам, що вони не зобов'язані платити за св. Сповідь, крім цього, строго забороняє самим парохам вимагати якоїсь винагороди. Священникам дозволено сповідати вірних різних обрядів та знати гріхи, зарезервовані Папі та єпископам. Юрисдикція сповіді не охоплює монастирів, особливо жіночих, бо для сповідей потрібен окремий дозвіл Ординарія [2, 98]. Синод радить мати для сповіді у церквах сповідальниці, щоб вірні могли зручно приймати цю св. Тайну [11, 77].

Св. Тайна Єлеопомазання

Львівський синод дозволяє уділяти цю св. Тайну у скороченому вигляді не тільки в крайній потребі, але й в інших випадках. Проте радо дораджує уділяти Єлеопомазання у великому чині. Наказано вживати при помазанні такі слова форми: «...зціли помазанням цим раба твого...» Крім цього, вимагає, щоб помазання виконувалось великим пальцем, хрестовидно [32, 100]. Священник зобов'язаний дотримуватись приписів требника, в якому детально регулюється уділення даної тайни [11, 78].

Наказано залишки елею після уділення св. Тайни спалити. Щоб не відстрашувати вірних від цієї тайни, священник зобов'язаний докладно повчити про це в проповідях. Парохам заборонено вимагати якось плати, але, навпаки, як добрі пастирі, вони повинні особисто цікавитися станом

здоров'я своїх вірних та заохочувати до її прийняття, напоумляючи про користь цієї Тайни (здоров'я тіла та спасіння душі). 23

Св. Тайна Священства

Синод постановляє вік рукоположених:

21 рік – для піддияконату;

22 роки – для дияконату;

24 роки (закінчених) – для пресвітеріату.

Чин півця і піддиякона уділяється в один день. Між піддияконатом і дияконатом проміжок становить один день, а між дияконатом і пресвітеріатом – вісім днів.

Дияконські і священничі свячення слід уділяти в святкові дні, тоді як чин півця та піддиякона можна уділяти в будні. Кандидат повинен відбутися перед свяченням 8-денні духовні вправи [2, 100-102]. Якщо свячення проходять без великих інтервалів у часі, то перед кожним свяченням кандидат зобов'язаний відбутися один день духовних вправ, а також висповідатись [5, 79]. Синод наказує не занедбувати складання визнання віри, а також складати присягу вірності і послуху Святішому Отцеві, своєму Архієреєві, оберігати церковні добра, якими управлятиме, та постійно залишатись при тій самій церкві.

Що стосується обряду уділення цієї Тайни, то синод вимагає наступне: якщо тайну приймає декілька людей від єпископа, то останній повинен покласти руки на кожного рукоположеного окремо, коли виголошує суттєву форму св. Тайни: «Божественна Благодать...»

Св. Тайна Подружжя

Наказано виконувати усі правила Тридентійського Собору та Замойського синоду, а також враховувати приписи «Конкордії» та поучення пастирських послань, виданих ординаріями. Забороняється благословляти подружжя тих осіб, які незаконно перейшли з латинського обряду на грецький, бо шлюб має бути укладений у присутності власного пароха. Щодо мішаних подруж між християнами католиками і некатоліками потрібно дотримуватись постанов папи Григорія XVI, які синод наводить [2, 102-103]. Св. Тайну подружжя слід уділяти парохам вдень, до обіду, щоб наречені змогли прийняти св. Тайни Сповіді та Євхаристії [11, 81]. Щодо обряду уділення синод наказує дотримуватись уставу, ним виданого.

Титул III. Про посвячення і благословення

Синод ще раз пригадує священникам, щоб благословення і посвячення уділяли вірним побожно і з чистою совістю, а ті з адекватним розположенням їх приймали. Щодо екзорцизмів, то душпастирям наказано відразу до

24 заклинань не вдаватись, але спершу звертатись до Ординарія з проханням про перегляд справи та дозвіл на проведення екзорцизмів.

Кожен священник за згодою Ординаріату може благословити місце для кладовища, під забудову церкви, дзвіниць, кладовища. Крім цього, може благословити дзвони, церковні ризи, образи, хрести. Антимінс, дарохранильницю, церковний посуд належить благословити єпископу. Благословення домів дозволяється здійснювати священникам [2, 104-107]. Устав посвячення дому з деякими змінами має бути зредагований та поміщений у требник цього ж синоду [1, 356]. Під час великого і малого освячення води синод наказує згадувати найперше Вселенського Архієрея.

Титул IV. Про всенародне почитання Бога

Людина завжди повинна віддавати Богові честь. Тому синод розділяє два аспекти всенародного шанування Бога:

I – жертва є найвищим актом релігійності;

II – богослужіння, укладені св. Отцями, та усі інші, які церква використовує, є проявом всенародного почитання Бога.

Гл. I. Про жертву Літургії

Тут взято до уваги три Літургії: св. Літургію св. Василя Великого, св. Івана Золотоустого та Передосвячених Дарів св. Григорія Двоєслова. Літургію св. Василя Великого наказує відправляти 10 разів у році. Щодо Літургії Івана Золотоустого, то її священники зобов'язані служити у свята та неділі (окрім тих днів, які мають службу Св. Василя Великого), та радо заохочує до щоденної відправи. Літургія Напередосвячених Дарів відповідно до обрядових приписів повинна відправлятись щосереди і п'ятниці Великої Чотиридесятниці та у понеділок, вівторок, середу страсного тижня. У неділі Чотиридесятниці – Служба Василя Великого, в суботу – Івана Золотоустого, а в понеділок, вівторок, четвер згідно з уставом нашого обряду не приписується жодна Літургія, однак тому, що у нашій церкві вкоренився звичай відправляти в ці дні Літургію Івана Золотоустого, синод заохочує продовжувати цей звичай.

Не дозволяється священникам і мирянам приймати Пресвяту Євхаристію в стані важкого гріха без св. Тайни Покаяння [2, 108-112]. Відправляти богослужіння в означені години до обіду, враховуючи потреби парафіян. Крім цього, священник зобов'язаний після Служби Божої відбутти чин благодарення протягом 15 хвилин.

Гл. II. Про намірення Служби Божої

У неділі та свята усі священники зобов'язані відправляти Службу Божу за народ, який їм повірений. Сотрудники парохів не зобов'язуються приносити жертву за народ.

В окремих книгах повинні занотовувати отримані та відправлені Іntenції.

Гл. III. Про церковне правило та інші прилюдні богослужіння

Церковне правило нашого обряду складається з 8 частин: Вечірня, Повечір'я, Північна, Утреня, Час I, III, VI, IX. Обідницю відправляють тоді, коли устав не приписує Літургії. Повне церковне правило належить відправляти в монастирях, а в парафіяльних церквах дозволено частину богослужінь залишати для приватного прочитування. Синод зобов'язує священників і дияконів творити прилюдне богочитання, а занедбане з лінивства вважати важким гріхом [2, 115 -120]. Скорочення церковного правила Львівською обрядовою комісією було підтверджене синодом [1, 392].

Гл. IV. Про чини та обряди окремих рухомих та нерухомих свят

У празник Воздвиження Чесного Хреста усі душпастирі повинні виносити хрест для загального почитання. Покладений на тетраподі, він повинен залишатися там до віддання празника.

У навечір'я Різдва Христового та Богоявлення в церкві відправлятимуться Царські Часи, освячення води повинно відбуватись у Навечір'я празника та в сам день Богоявлення.

Крім свята Воздвиження Чесного Хреста, обряд винесення хреста належить творити також у день Братів Макавейських та у Хрестопоклонну неділю. Синод говорить про відправу Утрені з великим канонем св. Андрія Критського, про чини відправ Квітної тріоди до Воскресіння Христового. У перші три дні світлої седмиці отці синоду закликають співати у церкві Утреню, Літургію, Вечірню.

Коли припадає свято П'ятидесятниці, синод наказує відправляти Вечірню з коліноприклонними молитвами відразу після Служби Божої. У празник Пресвятої Євхаристії, який переноситься на неділю, синод говорить про обхід зі Св. Дарами з церкви до чотирьох престолів, які розміщені з чотирьох сторін храму назовні. Якщо це неможливо, то потрібний обхід довершують навколо церкви і закінчують у вівтарі благословенням Найсвятішими Тайнами [2, 121-125].

Синод також згадує про звичай виставлення і благословення Св. Дарам, що практикувався в народі. Завершувати обряд Виставлення Найсвятіших Тайн синод наказує суплікацією. Виставлення та обхід з Найсвятішими Тайнами може відбуватись у храмовий празник, в день Пасхи, під час місій, відпустів, а також у святкові дні, коли налічується велика кількість вірних. Синод також говорить про виставлення Св. Дарів у Велику П'ятницю та Суботу Страсної Седмиці та здійснення обходу

26 навколо церкви разом з плащаницею у п'ятницю і перед Воскресною Утреною.

Синод зобов'язує відправу Акафісту, забороняючи священникам скорочувати його, відправляти серед інших богослужінь або вживати замість проповіді чи катехизації.

Синод заохочує священників частіше відправляти Молебень, особливо під час місій, всенародних нещасть, Богородичних свят. Скорочувати це богослужіння заборонено.

Гл. V. Про церковний спів

Що стосується співу, рекомендується брати участь у богослужіннях, зокрема Літургії, усім вірним під проводом співців.

Гл. VI. Про святкування празників

Душпастирі повинні навчати вірних про обов'язок участі у Службі Божій та слухання Божого Слова у святі дні. Вони також повинні заохочувати вірних до прийняття Євхаристії. Синод рекомендує мир'янам у святкові дні читати духовні книжки [2, 126-135]. Також було складено перелік рухомих та нерухомих свят, з них деякі перенесено на неділю [2, 137], як, наприклад, празник Покрови [4, 234].

Гл. VII. Про почитання святих, мощей та образів

На визначне місце отці собору поставили вшанування Пресвятої Богородиці, дораджуючи парохам згадувати її у своїх проповідях. За особливого покровителя Української Церкви синод приймає св. Йосифа, Обручника Пречистої Діви Марії. Постановлено прийняти усіх тих святих, котрі були канонізовані Апостольською Столицею.

Правдивим мощам належить віддавати честь, з цього приводу синод радить виставляти їх для загального вшанування вірними.

Найважливішим місцем, де знаходяться ікони для почитання, є іконостас, тому наказано синодом розміщувати їх в певному порядку [2, 139-142], а саме:

- перший ряд намісних ікон містить ікони Божественного Спасителя і Пречистої Діви Марії, з двох боків від них двоє святих, один з яких – храмовий;

- у другому ряді знаходяться ікони 12-ти головних Господських та Богородичних празників, у центрі – ікона Тайної Вечері;

- у третьому ряді є 12 ікон апостолів, а серед них ікона Христа;

- у четвертому ряді пророки, а в центрі на найвищій точці іконостасу – Розп'яття Христове.

Синод залишає зберігати звичай виставлення на тетраподі св. Хреста, храмового образу або празника.

На Святих дверях має бути зображення чотирьох євангелистів, а на дияконських дверях – архідияконів [11, 85]. Ці ікони повинні бути написані в східному стилі нашої Церкви.

Гл. VIII. *Про святі процесії, паломництва та місії*

Синод упорядкував правила обходу з Найсвятішими Дарами. Отці синоду схвально поставилися до паломництва вірних по святих місцях, згадуючи перестороги для духовенства та вірних, які беруть участь у прощах. Священик повинен вибирати час, вільний від обов'язків парафіяльних, та не залишати парафії більше ніж на 3 дні. Паломники повинні приймати святі Тайни, звершувати молитву, слухати проповіді. Синод заохочує до паломництва громад під проводом душпастирів. Парохам паломницьких місцевостей необхідно запросити відповідну кількість священиків для уділення св. Тайн, а частину з пожертвувань вірних розділити між учасниками богослужінь.

Учасники синоду радять відбувати на парафіях місій з метою викорінення гріхів. Під час місії повинні проводитись катехитичні науки. Крім цього, вірні можуть бути присутні на богослужіннях та приймати св. Тайни. Парох зобов'язаний просити благословення Ординаріату на проведення місії побожними священиками.

Гл. IX. *Про домашнє богочитання*

Ця глава зобов'язує усіх членів родини віддавати честь Богу та в християнському дусі оздоблювати свої оселі.

Титул V. *Про Божественну Літургію*

У цьому титулі синод подає текст, порядок та спосіб відправи Божественної Літургії св. Отців Василя Великого, Івана Золотоустого, які схвалені самим синодом [2, 143-153].

Титул VI. *Про храми*

У главах цього титулу синод зобов'язує зберігати при побудові святині стиль, характерний до нашого обряду. Також синод говорить про внутрішній устрій храму, приділяє увагу церковному посуду та ризам.

Титул VII. *Про церковну ієрархію*

Приймаючи постанови Замойського синоду, що стосуються обов'язків митрополита, синод говорить про владу митрополита потверджувати та уділяти свячення єпископам (іменем Апостольського Престолу) [2, 185-194].

Дозволено синодом вибирати кандидатів на єпископат з-поміж світського неодруженого духовенства, не домагаючись спеціального дозволу.

Канонічний огляд епархії може відбуватися через кожних 5 років самим єпископом або його візитаторами. Єпископи через деканів можуть

28 дізнатися про реальну ситуацію, яка є у кожному деканаті, а вони, в свою чергу, змушені кожного року відвідувати парафії.

Катедральна капітула є головним собором під головуванням єпископа і покликана допомагати єпископу в управлінні великих за територією епархій. Тому синод наказує вибирати до капітули побожних і мудрих мужів. Синод залишає членам капітули підпорядковуватись єпископу, для того щоб зберігати згоду.

Оскільки єпископи не в змозі управляти великими епархіями, вони мають потребу у виборі своїх заступників, т. зв. деканів, які б представляли єпископів на певній території. До обов'язків декана належить:

- слідкувати за правдивістю науки віри, за відправою богослужінь, св. Тайнами і проповіданням Слова Божого;
- відвідувати школи, навчати катихизму та напоумляти духовенство;
- наглядати за використанням дібр та фондаций поодиноких церков деканату;
- звітувати єпископові у найважливіших справах деканату та повідомляти клир про накази єпископа;
- скликати зібрання щорічних деканальних соборчиків з духовенством свого деканату та складати звіт про соборні рішення перед єпископом;
- щорічно візитувати усі парафії свого деканату та звітувати про їх стан.

Синод постановляє про те, щоб одяг священника відрізнявся від одягу звичайного духовенства.

Завдання пароха полягає у трьох аспектах: він повинен бути одночасно вчителем, служителем, пастирем. Парох повинен завжди перебувати у своїй парафії, яку залишити може з дозволу декана, представляючи мотиви і мету свого від'їзду. Декан домовляється про заміну. Якщо відсутність триватиме більше 8 днів, тоді слід через декана звернутись за дозволом до Ординарія. Парохи повинні старатись засновувати братства та вести їх провід [2, 196-205]. Якщо парох не спроможний управляти своєю парафією один, то єпископ повинен надати йому помічника. Щоб запевнити згоду між парохом та сотрудником, синод чітко розподіляє їх обов'язки. Зрештою, щоб запобігти суперечкам про матеріальні доходи, синод наказує парохам віддавати сотрудникам третю частину доходів. Пожертви на відправу Літургії приймає той, кому подають вірні. Сотрудник повинен виявляти своєму парохові послух та бути завжди готовим змінити його, однак першому належить пам'ятати, що управу парафією здійснює парох, і тому сотрудник не може впроваджувати нічого нового без його згоди. Пароху дозволено відпускати сотрудника на 3 дні.

Титул VIII. *Про семінарії*

Синод постановляє, щоб у Провінції Української Церкви була заснована хоча б одна Мала Семінарія, а єпископам належить подбати про мудрих та чеснотливих вихователів. Метою семінарії є виховання духовенства, яке повинно досягнути усі якості, необхідні душпастирям для доброго виконання свого уряду. Синод також наказує митрополитові та єпископам відновити управу і карність у Великій Семінарії (яка в церковній провінції є одна) згідно з вимогами часу і постановами Тридентійського Собору.

На думку синоду, стан безженний досконаліший за стан подружній, однак клирики нашого обряду мають право обирати стан перед свяченнями. Проте одружуватись дозволяє після закінчення богословського навчання.

Титул IX. *Про гідність священика*

Отці синоду по-богословському говорять про гідність священиків Нового Завіту, яку вони вбачають у приношенні жертви Тіла і Крові Єдинородного Сина Божого.

Синод забороняє священикам занадто глибоко вдаватись у справи світські. Вони повинні вірно виконувати накази єпископа та зберігати приписи священичого служіння. Священики не мають права осуджувати постанови та дії своїх духовних наставників, а в сумнівах та важких ситуаціях з довір'ям вдаватись за правдою до єпископа. Також не належить їм самим або через інших старатися змінити місце служіння, але, навпаки, проявити послух Римському Архієреєві, приймаючи та зберігаючи усі його постанови. Синод регулює відносини духовенства зі світською владою, пригадуючи обов'язок молитви за неї. Синод радить щоденну відправу Служби Божої, до якої належить готуватись молитвою. Священик повинен приймати св. Тайни та 8 днів щороку відбувати духовні вправи.

Синод також говорить про соборчики та бібліотеки [2, 206-236].

Титул X. *Про монахів*

Тут синод заявляє, що Церква завжди свідомо цінувала монаші згромадження, а зразковими вважала ті, які діяльне життя поєднували з духовним. Синод сподівається від монахів допомоги для єпископів, яка проявляється через проповідь Божого Слова та слухання сповідей молодого клиру.

Що стосується інокінь, то їх монастирі підлягають юрисдикції Ординарія. Синод видає певні правила з метою розвитку та вдосконалення монашого життя та бажає, щоб монахині займалися вихованням дівчат. Синод наказує Ординарію приймати вибір ігумені, якщо немає потрібної кількості сестер-професок, які мають право вибору ігумені.

Титул XI. *Про пости*

Синод перераховує пости і загальниці, наказуючи душпастирям пояснювати у проповідях користі посту, заохочуючи до нього власним прикладом. З огляду на фізичне ослаблення, духовне збайдужіння та щоб не помножувались гріхи народу, синод, з дозволу Апостольського Престолу, звільняє від первісної строгості посту. Під час традиційних постів потрібно заховувати піст кожного понеділка, середи, п'ятниці, дозволяючи вживати молочні страви. Протягом інших днів тижня дозволено вживати м'ясні страви при умові духовного посту (Псалом 50, 5 Отче наш, 5 Богородице Діво) перед обідом і вечерею. Однак цьому загальному канону не підлягають перший і страсний тижні Чотиридесятниці.

Титул XII. *Про відправи за померлих*

За померлих, згідно з церковним звичаєм, привселюдно моляться у суботу М'ясопусну та перед Зісланням Святого Духа, а також в усі суботи щілого року, у 3-й, 9-й, 40-й день після смерті, в річницю смерті та у день після храмового празника. Парохи зобов'язані відправляти Богослужіння за померлих у можливі дні за бажанням вірних. Священикам належить напоумляти вірних, щоб не справляли гостин після похоронів, які оскверняють сам чин поховання та перешкоджають убогим християнам дбати про похоронні відправи за померлих [2, 237-248].

Титул XIII. *Про церковні суди*

У своїй епархії суддею є єпископ або вікарій в усіх ситуаціях, які належать до церковного чину. Від суду вікарія не апелюють до єпископа. Вищим суддею є митрополит, а найвищий суд належить Папі Римському. Таким чином, синод вважає, що апеляції мають такий порядок: від суду єпископа апелюють до митрополита, від митрополита – до Папи.

Титул XIV. *Про синоди*

Скликання синодів є необхідним елементом для піднесення віри і відновлення карності. Скликають і проводять Вселенські собори під головуванням Вселенського Архієрея, провінційні – під головуванням митрополита, епархіальні – єпископа. Усе, що вирішено на провінційних синодах щодо віри і звичаїв чи церковної карності, повинно бути схвалено та затверджено Папою, що забезпечить його законодавчу силу. Митрополит має право скликати провінційний синод, а у випадку вакантного митрополічного престолу – старший єпископ. Епархіальний синод скликає єпископ-ординарій.

Усі єпископи Помісної Церкви, а також настоятелі монастирів, декани, ректори великих семінарій та духовенство, яке зобов'язане єпископами, мають обов'язок з'явитися на провінційний синод.

Відповідно до рішення синоду митрополит старатиметься скликати щонайменше кожних п'ять років провінційний синод. Єпископи скликатимуть через три роки єпархіальний синод. Місце проведення провінційного синоду вибиратиме митрополит за згодою Ради єпископів.

Титул XV. *Про церковні добра*

Церковні добра, як і самі церкви, належить вважати посвяченими Богу. Для досконалого урядування церковним добром управитель церкви повинен мати докладний інвентар дібр церковних у двох примірниках. Крім цього, парох повинен вести книгу доходів і витрат [2, 253-257].

Таким чином, синод ухвалив такі рішення, які зведені до 15 титулів, а деякі з них поділяються на глави. Незважаючи на те, що синод бажав очистити східний обряд від латинських практик, все-таки спостерігається узаконення та вноормування деяких латинських дійств. Однак сьогодні не варто осуджувати дії синодальних отців, а зрозуміти стратегію їх мислення і дій. Синод, зважаючи на духовну користь народу, вважав зайвим усувати те, що вже вкорінилось та допомагало вірним в церковному житті. Постанови Львівського синоду поглибили та розвинули партикулярне право нашої Церкви і засвідчили безперервне існування Київської Церкви у важких умовах латинізації та москвофільства.

3. Післясинодальний період

Найважливішою справою митрополита С. Сембратовича була підготовка та проведення провінційного синоду у Львові 1891 р., що залишився одним з найголовніших в історії нашої Церкви з огляду на рішення, які стали основою для церковного життя в той нелегкий час [6, 331].

Львівський синод є третім синодом З'єдиненої Церкви, який прагнув дати відповідь на проблеми та суперечки, що точилися тоді у Галицькій митрополії [11, 20]. Стверджуючи свою католицьку віру і вірність галицького народу Апостольському престолу, синод конкретизував число свят та посні часи, налагодив справи церковного правопорядку, судочинства і Літургії [3, 248]. Одною із суперечливих справ, яка стала предметом гарячих дискусій, була справа заведення целібату у нашій Церкві [10, 289]. Львівський синод мав найбільше труднощів саме зі справою неодружених священників та Літургією. Відповідно до цього було видано настанови, які мали припинити процес латинізації та священничого самочинства в літургійних справах [3, 248]. Після завершення синоду рішення і постанови були передані для огляду і затвердження в Апостольську Столицю і прийняті Конгрегацією Поширення Віри. Як наслідок цього було видано декрет,

32 який наказував зберігати усі постанови даного синоду. У 1895 р. рішення синоду були затверджені папою Левом XIII [2, 265].

Діяння і постанови Львівського помісного синоду 1891 р. видано українською мовою 1896 р. під назвою «Чинності і рішення руського Провінціального Собору в Галичині, що відбувся у Львові в році 1891» з «Додатком чинностей...» [6, 332] в друкарні Львівського Ставропігійського Інституту.

Львівський синод 1891 р. поклав церковне життя на міцні основи. В кінці XIX ст. українське життя в Галичині характеризувалося помітним поживанням в усіх його ділянках. Галицька Церква вела церковне життя за установленим правопорядком. У галицьких єпархіях зорганізовані консисторії та крилоси, які виконували провідну роль в Церкві серед духовенства і народу. Поволі виникали і працювали нові товариства та пресові органи. Синод подбав насамперед про піднесення побожності серед народу через почитання святих, вшанування мощей і образів, участь у церковних процесіях, паломництвах, відбуванні місій та реколекцій. Синод приписав, щоб у кожному деканаті відбувалась хоча б одна місія щороку. Доручено видати окремі приписи для Великої і Малої Семінарії, а у Галичині повинна бути хоча б одна Семінарія.

Розвиваючи можливості виховної праці черниць серед дівчат, вже наступного року було засноване нове чернече згромадження Сестер Службниць. Чернече товариство поширювало свою виховну діяльність серед дітей та недужих по всій Галичині. Василяни, згідно з рішеннями синоду, стали проводити народні місії та реколекції, дали поштовх для поширення духовної культури та започаткування релігійної літератури. Василянки розпочали працю, пов'язану з вихованням дівчат. Після Львівського синоду в Галичині спостерігалися явища і спрямування, що глибоко торкалися суспільного, політичного та церковного життя народу [3, 249-252].

Львівський помісний синод, рішення і постанови якого помітно відродили та оновили церковне життя та стали спробою віднаходження нових шляхів розв'язання існуючих проблем, був актуальною потребою того часу.

Література:

1. Додаток до чинностей і рішень Руського провінціального Собора в Галичині. – Львів, 1897. – 638 с.

2. Чинності і рішення Руського провінціального Собора в Галичині, отбувшагося у Львові в році 1891. – Львів, 1896. – 270 с.

3. Великий А. Г. З літопису християнської України. Т. VIII. – **33**
Рим, 1976. – 275 с.
4. Катрій Ю. Пізнай свій обряд. – Нью-Йорк–Рим, 1982. – 493 с.
5. Левицький Ю. Коротка історія Київської (Української) Церкви.
– Львів, 1993. – 53 с.
6. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні. – Рим–Львів, 1995.
– 404 с.
7. Назарко І. Київські і Галицькі митрополити. – Торонто, 1962. –
271 с.
8. Панас К. Історія Української Церкви. – Львів, 1992. – 160 с.
9. Стахів М. Христова Церква в Україні 988–1596 рр. – Львів,
1993. – 584 с.
10. Федорів Ю. Історія Церкви в Україні. – Торонто, 1990. – 362 с.
11. Каськів О. Історично-юридичний розвиток партикулярного права
Української Греко-Католицької Церкви у світлі Кодексу Канонів для
Східних Церков. – Рим, 2000. – 273 с.